

DE SANCTIEREGELING BIJ MISKENNING VAN DE VEREISTEN VOOR HET AANGAAN VAN HET HUWELIJK

door W. DELVA

Gewoon hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Gent

1. Hieromtrent moet onderscheid worden gemaakt tussen de sanctieregeling die het sluiten van huwelijken helpt voorkomen, en degene die de mogelijkheid biedt om een gesloten huwelijk aan te vechten wat gebeurlijk tot de nietigverklaring ervan kan leiden.

I. VOORKOMING VAN HET HUWELIJK

a) *Wettelijke taak van de ambtenaar van de burgerlijke stand*

2. Het ligt voor de hand dat de ambtenaar van de burgerlijke stand zijn opdracht naar behoren — d.w.z. met de zorgvuldigheid die van hem mag worden verwacht — moet volbrengen. Bijgevolg, mocht hij ambtshalve één of ander wettelijk huwelijksbeletsel constateren in hoofde van één of van de beide aanstaande echtgenoten, dan mag hij het huwelijk niet sluiten (vgl. art. 68 B.W. en zie art. 192 B.W.). Bij twijfel wendt hij zich tot de procureur des Konings van het ressort, net zoals de pastoor zich wendt tot de plaatselijke ordinaris (can. 1031, par. 1,3^o).

3. Indien de ambtenaar van de burgerlijke stand weigert zijn ambt te verlenen, kunnen de aanstaande echtgenoten hem dagvaarden voor de rechtbank van eerste aanleg van het ressort. Komt deze tot de bevinding dat de weigering niet gegrond is, dan zal de rechtbank de ambtenaar van de burgerlijke stand het bevel geven het huwelijk te sluiten.

b) *Officieuze kennisgeving aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van een wettelijk huwelijksbeletsel*

4. Er bestaat in het burgerlijk recht geen verplichting om de huwelijksbeletselen te signaleren waarvan men kennis heeft (in tegenstelling tot hetgeen can. 1027 de gelovigen oplegt). Het neemt echter niet weg dat iedereen die van een huwelijksbeletsel kennis heeft daarvan aan de ambtenaar van de burgerlijke stand bericht mag geven. Deze laatste handelt verder alsof hij ambtshalve het huwelijksbeletsel constateerde.

c) *Verzet tegen en wettelijke stuiting van het voorgenomen huwelijk*

5. In navolging van het canoniek recht werd dit verzet door de wetgever ingevoerd om de verwickelingen en de betreuenswaardige gevolgen te voorkomen die de vordering tot nietigverklaring van het huwelijk nu eenmaal na zich sleept. Een nietigverklaard huwelijk is inderdaad erg én voor de echtgenoten zelf, én voor hun kinderen en families.

6. Het verzet tegen voorgenomen huwelijk is een bij exploit van gerechtsdeurwaarder gedane verklaring, die wordt betekend aan de persoon of aan de woonplaats van de partijen en aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeente waar het huwelijk zal voltrokken worden (art. 66, eerste lid, B.W.).

7. Het gaat om een vormelijke akte. Op straffe van nietigheid moet het verzet immers geschieden bij exploit van gerechtsdeurwaarder (1), en bijgevolg ware een aangetekend schrijven onvoldoende (2).

Wat meer is, het exploit moet insgelijks op straffe van nietigheid een aantal voorgeschreven vermeldingen bevatten (art. 176 B.W.), en wel : de hoedanigheid welke aan hem die zich tegen het huwelijk verzet daartoe recht geeft, keuze van woonplaats in de gemeente waar het huwelijk wordt gesloten (3), de redenen waarom het verzet plaats heeft (tenzij het verzet betekend wordt op verzoek van een ascendent). Bovendien moet de akte van verzet op het origineel en op het afschrift ondertekend worden door de opposanten of door hun gemachtigden daartoe voorzien van een bijzondere en authentieke volmacht (art. 66 B.W.).

De gerechtsdeurwaarder die de voorschriften van de wet niet naleeft kan worden ontzet (art. 176, *in fine*, B.W.).

8. De vader en de moeder, en bij gebreke van de ouders, de grootvaders en grootmoeders zonder beperking noch volgorde (vergelijk art. 174 en 179 B.W.), kunnen zich gezamenlijk of afzonderlijk verzetten tegen het huwelijk van hun kinderen en afstammelingen, zelfs wanneer dezen de volle leeftijd van 25 jaar bereikt hebben (art. 173 B.W.). Dit verzet is een aanvullend recht van de ascendenten die,

(1) Kluyskens, VII, nr. 271; — De Page, I, 3e uitg., nr. 638.

(2) Al kan de ambtenaar hiermee wel rekening houden — zie boven nr. 4.

(3) Gent, 26 juni 1959, R.W., 1959-1960, 786.

het weze in herinnering gebracht, ook nog hun toestemming moeten geven tot het voorgenomen huwelijk van hun kinderen en kleinkinderen die geen 21/25 jaar oud zijn (zie art. 148 e.v. B.W.).

Het verzet van een ascendent moet niet gemotiveerd zijn (art. 176 B.W.); hetgeen, ook al mocht het verzet ongegrond zijn, toch tot gevolg heeft dat de procedure van verzet tot het uitstellen van het huwelijk leidt. Spijts artikel 179 B.W. bepaalt dat bij afwijzing van het verzet de ascendent niet tot schadevergoeding kan worden veroordeeld — klaarblijkelijk uitgaande van de overweging dat de ascendent niet uit loutere willekeur handelt — wil het me voorkomen dat een veroordeling tot schadeloosstelling van de ascendent die manifest van zijn recht misbruikt maakt, wel mogelijk is.

Het geldende systeem doet beslist archaisch aan, en er zijn ernstige bezwaren tegen aan te voeren (1).

9. Hebben ook nog het recht zich wettelijk te verzetten : de echtgenoot van een van de aanstaande trouwers (art. 172 B.W.), sommige zijverwanten (art. 174 B.W.), de voogd of de curator (art. 175 B.W.), en zelfs het openbaar ministerie wanneer de openbare orde erbij betrokken is (art. 138, tweede lid, Ger. W.). Zij moeten hun verzet evenwel motiveren (art. 176 B.W.).

Gaat het verzet uit van een echtgenoot, dan is het ingegeven door de overweging dat bigamie dient vermeden te worden. Bijgevolg kwam dit verzet niet meer toe aan een uit de echt gescheiden echtgenoot, al was het dan nog om zekere wachttijden te doen eerbiedigen (2); immers, dan is er geen bigamie te vrezen. Maar vanzelfsprekend kreeg de ambtenaar van de burgerlijke stand zo kennis van de hem, op onrechtstreekse wijze, gesignaleerde wachttijd.

Zijn de opposanten collateralen, dan moet bedacht worden dat het verzet enkel als subsidiair recht (bij gebreke van ascendenten) toegestaan wordt aan sommige zijverwanten (meerderjarige broers, zusters, ooms, tantes, volle neven en nichten), en slechts in twee gevallen : ofwel wanneer de trouwlustige minderjarig is en de toestemming van de familierraad niet verkregen werd, ofwel wanneer hij geestesziek is in welk geval degene die het verzet doet meteen de onbekwaamverklaring van de trouwlustige verwant moet aanvragen en daarover door

(1) Zie J. P. MASSON, *Le consentement des ascendants au mariage de leurs descendants*, *Ann. Not. Enr.*, 1970, 316-317 en 324-325.

(2) B.v. eertijds de wachttijd van 3 jaar wanneer de echtscheiding werd toegestaan op grond van overspel en dat de medeplichtigen met elkaar wilden huwen — zie *Cass. Fr.*, 14 april 1902, *Pas.*, 1903, IV, 188.

de rechtbank moet doen beslissen binnen de door het vonnis bepaalde termijn (art. 174 B.W.).

Ook de voogd of de curator van de aanstaande (minderjarige of geesteszieke) echtgenoot mag, subsidiair, verzet doen in de gevallen waarin de collateralen dit kunnen, mits daartoe vooraf gemachtigd te zijn door de familieraad (art. 175 B.W.).

Het openbaar ministerie van zijn kant mag ambtshalve optreden wanneer de openbare orde bij het voorgenomen huwelijk betrokken is, in die zin dat het anders zou moeten optreden bij wege van rechtsvordering om de nietigverklaring van het huwelijk te horen uitspreken (1). Artikel 138, tweede lid, Ger.W., dat blijkbaar dezelfde draagwijdte heeft als het oude artikel 46, tweede lid, W. 20 april 1810, rechtvaardigt deze zienswijze. Het begrip openbare orde wordt in de zeer enge betekenis opgevat van : de voor de samenleving allerdringendste voorschriften die inzake huwelijk doorgaan als huwelijksbeletsels met volkomen afdoende werking tot nietigverklaring. Wanneer een verzetprocedure voor de rechtbank komt die niet door het openbaar ministerie werd ingeleid, wordt het openbaar ministerie in alle geval gehoord (art. 764, 1° Ger.W.).

10. Indien de pleegvormen bij het verzet werden nageleefd, mag de ambtenaar van de burgerlijke stand het huwelijk niet sluiten vooraleer hem de opheffing van het verzet werd ter hand gesteld ; dit op straffe van 300 fr. geldboete en van vergoeding van alle schade (art. 68 B.W.). De ambtenaar mag de aangevoerde redenen niet beoordelen : dit behoort tot de taak van de rechtbank. Hij moet het sluiten van het huwelijk opschorten.

Anderzijds moet hij een naar de vorm ongeldig verzet niet eerbiedigen. Doch hij doet het in de praktijk wel.

11. Door regelmatig verzet te betekenen komt het tot stuiting van het voorgenomen huwelijk, en wel zolang als het verzet niet werd opgeheven. Dus heeft het een naar de tijd onbeperkte uitwerking, en strekt het gevolg van het verzet zich gebeurlijk uit tot na de termijn van 1 jaar gedurende dewelke de publiciteit van het voorgenomen huwelijk geldig is (2).

(1) De Page, I, nr. 637 quinques; en in die zin : Cass., 5 mei 1881, Pas., 1881, I, 230, met advies van procureur-generaal Faider.

(2) Rb. Nijvel, 25 juni 1968, *Rec. jur. T.A. Nivelles*, 1968-1970, 131.

12. De opheffing van het verzet geschiedt vrijwillig wanneer hij die verzet deed zijn verzet intrekt. Het gebeurt ofwel wanneer de opposant, bij het sluiten van het huwelijk, vrijwillig en in persoon komt toestemmen (art. 76, 7° B.W.), ofwel wanneer hij de uitgifte van een authentieke akte van opheffing of een in brevet opgemaakte notariële akte van opheffing laat geworden aan de ambtenaar van de burgerlijke stand (1).

Maar in die gevallen blijft de ambtenaar van de burgerlijke stand vrij om de draagkracht van de verleende opheffing te beoordelen.

13. De gerechtelijke opheffing gebeurt krachtens vonnis, nadat één van de aanstaande echtgenoten de zaak voor de rechtbank van eerste aanleg bracht alwaar de opposanten en de ambtenaar van de burgerlijke stand werden gedagvaard (art. 177 B.W.).

Ieder van de trouwlustigen is tot de procedure toelaatbaar, vermits ieder van hen bij de opheffing een gelijk belang hebben (2).

De rechtbank doet binnen 10 dagen uitspraak over de vordering tot opheffing van het verzet (art. 177 B.W.), en indien beroep is ingesteld wordt daarover binnen 10 dagen na de dagvaarding — of na neerlegging van het verzoekschrift — uitspraak gedaan (art. 178 B.W.); alhoewel deze termijn niet voorgeschreven is op straffe van nietigheid (3).

De rechtbank hoort de partijen in persoon, en vonnist of er wettige redenen bestaan tot het al dan niet behoud van het verzet; doch de rechtbank slaat geen acht op opportuiniteitsredenen (4). Verwerpt zij het verzet, dan spreekt de rechtbank er meteen de opheffing van uit en kan zij degenen die verzet hebben gedaan (ter uitzondering van de ascendenten die niet handelden met afwending van hun recht) tot schadevergoeding veroordelen (art. 179 B.W.; en zie boven nr. 8).

De voorlopige tenuitvoerlegging van een vonnis of arrest dat het verzet opheft mag niet worden toegestaan (5).

De voorziening in cassatie heeft echter geen schorsende kracht (art. 1118 Ger.W.). Dus mag de ambtenaar van de burgerlijke stand het huwelijk sluiten van zodra de termijnen voor de gewone rechtsmiddelen verstreken zijn en dus het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan of het arrest gewezen is.

(1) Art. 67 B.W. en art. 20 W. 25 ventôse j. XI houdende inrichting van het notariaat.

(2) Cass., 19 juli 1877, *Pas.*, 1877, I, 353.

(3) Zie Cass. Fr., 26 juni 1911, *D.*, 1912, I, 149.

(4) Rb. Luik, 3 mei 1967, *J.T.*, 1967, 540.

(5) Art. 1399 Ger. W.; — zie reeds eerder : Cass., 19 februari 1872, *Pas.*, 1872, I, 131.

d) Verhinderende huwelijksbeletsels

14. Verschillende bij de wet gestelde huwelijksvereisten hebben louter een gebiedend of verbiedend karakter, en brengen bij miskennis ervan de geldigheid van het huwelijk niet in het gedrang. Toch is het zo dat zij het sluiten van huwelijken helpen voorkomen.

15. Behoren tot deze categorie : de in acht te nemen wachttijden, het regelmatig betekend en niet opgeheven verzet tegen voorgenomen huwelijk, het ontbreken van de huwelijks toestemming van een ouder voor een meerderjarige trouwlustige die geen 25 jaar oud is en verzuimd heeft een akte van eerbied te laten betekenen, het ontbreken van vereiste documenten, enz.

16. In al die gevallen moet de ambtenaar van de burgerlijke stand, op straffe van geldboete en van gebeurlijk andere sancties, het sluiten van het huwelijk opschorsen. Doet hij het niet, dan kan het gesloten huwelijk niet meer worden nietigverklaard (zie art. 192 en 193 B.W.).

II. NIETIGVERKLARING VAN HET HUWELIJK

17. Het gaat telkens om huwelijken gesloten met miskennis van huwelijksbeletsels die, de ene keer, volkomen afdoend worden bevonden tot nietigverklaring van het huwelijk, en die, de andere keer, daartoe niet volkomen afdoend zijn. Deze materie maakt het voorwerp uit van het exposé van Professor J. Pauwels (blz. 159).

III. PENALE SANCTIES

18. De strafsancties treffen meestal de ambtenaar van de burgerlijke stand (zie art. 68 en 192 B.W., en art. 264 en 265 S.W.). Het zijn vaak nog de enige sancties wanneer het huwelijk niet meer kan worden nietigverklaard.

19. Ook de echtgenoten kunnen gestraft worden (zie art. 192 B.W. en art. 391 S.W.).

20. Tenslotte zijn nog strafbaar, zij op wier gezag de echtgenoten hebben gehandeld (art. 192 B.W.); in welk geval de echtgenoten zelf niet meer strafbaar zijn.

21. Wat de in het burgerlijk wetboek aangehaalde straffen betreft is het de correctionele rechtbank die bevoegd is om ze op te leggen (1).

22. Op zijn minst is het eigenaardig dat tegen de echtgenoten, of tegen degenen onder wier gezag zij gehandeld hebben, een geldboete kan worden uitgesproken „naar verhouding van hun vermogen” (art. 192 en 193 B.W.).

(1) Zie in geval van inbreuk op art. 68 B.W. : Cass., 19 februari 1872, *Pas.*, 1872, I, 131.